

**KEFELİ HÜSEYİN'İN RAZ-NAME ADLI ESERİNDE
NÜSHA AİLESİ KURMADA İZLENEN YÖNTEM**

İsmail Hakkı AKSOYAK*

ÖZET

Kefeli Hüseyin, 985/1577 yılında tefe'ül konusundaki hikâyeleri bir araya getirerek oluşturduğu eserine Sevânihü't-tefe'ül adını verir. Eserini Kefe'de yazarak II. Gazi Giray'a ithaf eder. Müellif, Sevânihü't-tefe'ül'den sonra fal hikâyeleri toplamaya devam eder. Bazı hikâyeleri çıkarıp bazılarını ilâve ederek Râznâme adlı eserini oluşturur. Sevânihü't-tefe'ül'ün biri Süleymaniye Kütüphanesi Reisü'l-küttâb bölümünde; diğeri İzmir Millî Kütüphanesi'nde olmak üzere iki nüshası vardır. Her iki nüshada da 139 hikâye bulunmaktadır. Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki nüshanın müellif hattı olduğu ileri sürülmüştür. Bu tebliğ çerçevesinde Râz-nâme'nin sağlıklı bir tenkitli metin neşrinin yapılabilmesi için nüsha ailesini kurmada izlenen metot ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kefeli Hüseyin, Sevânihü't-tefe'ül, Râznâme, nüsha ailesi, müellif hattı

**THE METHOD TO KEFELİ HÜSEYİN'S RAZ-NAME NAMED BOOK
SUMARY**

ABSTRACT

Kefeli Hüseyin names his book Sevânihü't-tefe'ül which is a collection of fortune-telling stories. He writes his book in Kefe and dedicates it to II. Gazi Giray. The author goes on collecting fortune-telling stories after Sevânihü't-tefe'ül. He constitutes his book, Razname, by omitting some of the stories and adding some new one. Sevânihü't-tefe'ül has two copies, one is in Süleymaniye Library and the other is in İzmir National Library. It is claimed that the one in Süleymaniye Library is author's original manuscript. In this paper it is explained how to get a healthy critical text of Razname.

Key Words: Kefeli Hüseyin, Sevânihü't-tefe'ül, Razname, schema, author's, hand writing

Kefeli Hüseyin, 985/1577 yılında tefe'ül konusundaki hikâyeleri bir araya getirerek oluşturduğu eserine Sevânihü't-tefe'ül adını verir. Eserini Kefe'de yazarak II. Gazi Giray'a ithaf eder. Sevânihü't-tefe'ül'ün biri Süleymaniye Kütüphanesi Reisü'l-küttâb bölümünde; diğeri İzmir Millî Kütüphanesi'nde olmak üzere iki nüshası vardır. Her iki nüshada da 139 hikâye bulunmaktadır. Süleymaniye

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, aksoyak@yahoo.com

Kütüphanesi'ndeki nüshanın müellif hattı olduğu ileri sürülmüştür¹. Reisülküttap nüshasının ilk yaprağın en üst ortasında min-tesânîfi'l-hakîr, Hüseyin El-Kefevî el-fakîr ibaresi bulunuyor. İbarenin başındaki tesânîf kelimesi sannefe: yazmak fiilinden gelmektedir. Buradaki min-tesânîfi'l-hakîr ibaresini Kefeli Hüseyin'in kaleminden çıkmış olarak değil; "Kefeli Hüseyin'in eserlerinden biri" olarak değerlendirilebilir. Üzerinde durulması gereken bir başka bir husus ise el-hakîr ve el-fakîr tabirleridir. Bilindiği gibi el-hakîr ve el-fakîr tabirleri müellifin kendisi anlatmak için kullandığı sıfatlardır. Böylece müellif, kendisini övmeden ve alçak gönüllülük göstererek kendinden söz etmiş olmaktadır. Ancak bu ibarelerin bulunması nüshanın müellif hattı olduğunu göstermeyebilir. Nüshanın müellif tarafından yazılmasından sonra bir kez daha istinsah edilirken aynen korunmaktadır. Bu ibareler işte sonradan bir karışıklığa neden olabilmekte ve müellifin el yazısı zannedilmektedir. Dolayısıyla bu tabirler, nüshanın Kefeli Hüseyin'in kaleminden veya onun kaleminden çıkan bir nüshanın bir başkası tarafından temize çekildiğini gösterir. Aynı ibarenin altında başka bir yazı karakteri ile Ve caaltuhu tuhfeten haniyyeten ve hediyyeten (Ve ben, onu (kitabı) çok kıymetli bir hediye ve değerli bir armağan yaptım.) ibaresi bulunuyor. Bu ibaredeki "ben" ise herhangi bir kişiye ait olabileceği gibi Kefeli Hüseyin'e ait olabilir. Kefeli Hüseyin'in el yazısını bulmadan buna karar vermek güçtür. Bu ibarelerin dışında nüshanın müellif hattı olduğuna ilişkin bir bilgi bulunmamaktadır. Reisülküttap nüshasının müellif hattı olmadığına dair kesin bilgiye de İzmir Millî Kütüphanesi nüshasından ulaşıyoruz. İzmir Millî Kütüphanesi nüshasındaki 112. hikâyenin kenarında şöyle bir not yer alıyor: "111. Hikâye Kefevî Hâce Kemâl-zâde Mahmûd Çelebi hikâyesidir ki hiev-i sarîh ü elfâz-ı fesâhat tevcîh kabîlinden olmağın ihrâc olındı. Bade't-tefrîk müellif-i kitâba dahı ilâm olındukda añlâ itmişsiz; ben dahı nusah-i sâ'ireden ifrâz eylemiş idüm" diyü cevâb virmişdür²." Bu nota göre İzmir Millî Kütüphane nüshası müellifin sağlığında istinsah edilmiş olmakla birlikte müellif hattı değildir. Müellif, İzmir Millî Kütüphanesi nüshasından önce bir nüsha kaleme almış ve kendi nüshasında Kemâl-zâde Mahmûd Çelebi hikâyesine yer verir. Reisülküttap nüshası İzmir Millî kütüphane nüshasını aynen izlemektedir. İzmir Millî Kütüphanesi nüshası müellif hattı olmadığına göre onu her bakımdan aynen izleyen Reisülküttap nüshası da müellif hattı değildir.

Müellif, Sevânihü't-tefe'ül'den sonra fal hikâyeleri toplamaya devam eder. Bazı hikâyeleri çıkarıp bazılarını ilâve ederek Râznâme adlı eserini oluşturur. Râznâme'yi 993/1585 yılında Şah Bânû Hatun Medresesi'nde müderris iken yazarak

1 Cemil Akpınar, "Kefevî Hüseyin Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, c. 25, s. 187.

2 *Sevânihü't-tefe'ül*, İzmir Millî Kütüphanesi, no: 1748, vr. 62b.

III. Murat'a ithaf eder (Ali Emîri Efendi, Şerîyye, nr. 1086). Bu yeni eserin ilk nüshalarından olan AE'ye Sevânihü't-tefe'ül'den 66 hikâye aktarır.

Cemil Akpınar, İslâm Ansiklopedisi'ne yazdığı maddede müellifin AE nüshasını 993/1585 yılında Şah Bânû Hatun Medresesi'nde müderris iken kaleme aldığını ileri sürüyorsa³ da bu nüshanın müellif hattı olma ihtimali zayıftır. Bu görüşe dayanak olabilecek kanıt nüshanın 1a yaprağında Te'lîfü'l-'abdü'l-hakîr Hüseyin El-Kefevîyyü'l-fakîrû'l-müderris bi-medresetihî Şâhbânû Hatun bi-dâr'is-saltanatî'l-aliyye Kostantiniyeti'l-mahmiye ibaresidir. İbareyi şöyle çevirmek mümkündür: Bu kitab, Şahbanu Hatun Medresesi müderrislerinden âciz kul Hüseyin el-Kefevî'nin telif ettiği eseridir. Bu not, elimizdeki nüshanın Râznâme'nin Kefeli Hüseyin'in eseri; ancak müstensihinin başkası olduğunu gösteriyor. Nüshanın hatimesinde müstensihinin bir kaydı bulunmuyor. Nüshanın bu kadar düzgün ve karalanmadan tamamlaması müellif hattı olması olasılığını azaltır. Ayrıca kaynaklarda zeki, güzel sesli, güzel ahlâklı, kültürlü hoşsohbet ve nüktedan, ilim ve irfan sahibi bir kişi olarak nitelendirilen Kefeli Hüseyin'in hattatlığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durumda AE müellif hattı değil; ancak müstensihinin kendisine verilen müsveddeyi aynen beyaza çektiği bir nüsha olabilir⁴.

Aynı padişaha ithaf edilmiş 996/1588 tarihli diğer bir nüsha Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Lâleli, nr. 1677) kayıtlıdır. AE'den sonra istinsah edilen LA nüshasında boşluklar bulunmaktadır. Bunlar daha sonra kırmızı ile yazılmak üzere boş bırakılmıştır. Bu boşlukları AE ile karşılaştırdığımızda, boşluklarda hikâye başlığı, ayet ve hadis olması gerekir. Boşlukların en dikkat çekici olanı da nüshanın sunulduğu padişahın adının bile yazılmamasıdır. AE nüshasındaki hikâyelerin sırası ile aynı olduğundan bu nüshanın da Sultan III. Murat'a sunulmak üzere hazırlandığını kabul ediyoruz (4b). Ayet ve hadisler için bırakılan boşluklar 4b, 7a, 11b, 12b, 42a, 44b, 55a, 56b, 57b, 57b, 59b, 70a, 87a, 95a ve 95b gibi pek çok varakta görülmektedir. Ayrıca LA'da, AE nüshasına göre pek çok yerde atlamalar mevcuttur. (8b, 9a, 10, 13b, 34a, 82a ...) Bazı boşluklarda yanlış doldurulmuştur. Örneğin 37b'deki Hikâye-i Hâce Ahmet başlığı yazılmıştır. Oysa bu başlığın hikâyesi 187a'ya kaydedilmiştir. 78a'daki Hikâyet-i Abdu'l-mutî' Efendi başlığı yanlışlıkla yazılmıştır. Eserin sonuna doğru Mollâ Sadrüddin Şirazî adlı falın başlığı (172b) hikâyenin başına değil de yanlışlıkla hikâyenin başından dört satır sonra gelen bir boşluğa kaydedilmiştir. Bu da nüshanın alelacele tamamlandığını

3 Akpınar, agm., s.187.

4 Râz-nâme nüshalarının müellif hattı olup olmadığı konusunda tereddütlerin giderilmesinde Prof. Dr. Günay KUT'un nüshaları gözden geçirerek verdiği bilgilerin ve yönlendirmelerin büyük yardımı olmuştur.

göstermektedir. Hikâyelerinin sırası aynı olan AE ve LA nüshalarına Râznâme I demek mümkündür. Kefevî, Râznâme I'deki bazı hikâyeleri bölerek bazılarını birleştirerek eserini yeniden düzenler. Bu düzenlemenin yapıldığı sırada Sultan III. Murat'ın hayatta olduğu Ü1 nüshasındaki şu pasajdan anlaşılıyor. Es-sultân ibni sultân el-melikü'l-muzaffer sultân Murâd Han ibni sultân Selîm Han ibni sultân Süleymân Han lâ-zâlet atebetü'l-ñaliyyeti nuhâten li-ricâli's-selâtîn ve süddetuhu's-seniyyeti multemisen li-şefâti'l-havâkîn⁵.

Şâh-ı Cem-kadr u felek-kevkebe Sultân Murâd

Ân ki kâsır buved ez-midhat-i û fikr ü hayâl

[Düşünce ve hayalin övgüsünde âciz kaldığı Cem kıymetinde ve felek gösterişinde olan Sultan Murat.]

Ümmîd-i sâdik u recâ'-ı vâsık oldur ki bu kitâb-ı belâgat-nisâb ol âli-cenâba intisâb ve şeref-i kabûllerin iktisâb itmekle makbûl-i tabâyi-i ehl-i irfân ve manzûr-ı nazar-ı lutf-ı a'yân olmak nasîb ola.

Zer ider hâki kabûl-i nazari şâhların

Kîmyâ cevheridür hâk-i deri şâhların

Cenâb-ı melik vehhâbdan celle şânuhu⁶ mutazarrı ve mes'ûldür ki bu kerr ü ferr-i satvet-i Osmânî ve bu tantana-i tumturâk-ı şevket-i sultanat Murâd Hanî ilâ-sâati'l-kıyâm ve kıyâmü's-saâti⁷ muhalled ve ber-devâm olup saâdetlü pâdşâh-ı zıllulâh hazretleri mesned-i hilâfetde çok yıllar mukarrer ve ömr-i Nûh müyesser ola ve âhiretde dahı bi-fazli'llâhi'l-meliki'l-gafûr enne'l-muksitîne alâ-menâbira min-nûrin⁸ saâdetiyle müyesser ü mesrûr ve nâ'il-i ecr-i mevfûr ola âmîn yâ Muîn ve nev-bâve-i çemen-i şehryârî gül-bün-i gülzâr-ı tâcdârî nihâl-i bâg-ı husrevânî semere-i şecere-i âl-i Osmânîdür. Dür-i dürc-i salûanat-ı dürrî burc-i hilâfet şeh-zâde-i cevân-baht u âli-şân Sultân Mehmed Han tâle bekâhu ve nâle menâhu⁹ hazretleri velâ vagrâ en-yuhadde ve'l-fetâ habbezâ vâliduhu¹⁰ fehvâsınca ilm ü marifet ü zühd-i takvâ ile mümtâz ve selâfîn mâ-beyninde ercmend ü ser-firâz olan şânehu'llâhu¹¹ [nazm]

5 Onun yüce eşiği, hala sultanların oturmuş oldukları yüce makamlar ve hakanların ihtiyaçları için başvurdukları yerdir.

6 celle şânuhu: Şanı yüce olsun.

7 Kıyamet saati, diriliş gününe kadar.

8 Her şeyin sahibi ve affedici Allah'ın inayetiyle âdil ve dürüst olanlar nurdan minberler üzerindedirler.

9 Ömrü uzun ve bahtı açık olsun.

10 Aşırı sıcaklıkta yer nasıl yarılırsa babasından da oğlu o şekilde etkilenir.

11 Allah şanı yüceltsin.

*Şehryârâ heme fâl-i tû mübârek bâdâ
Şeb ü rûz u meh ü sâl-i tû mübârek bâdâ¹²*

[Ey padişah. Senin tüm falın kutlu olsun. Senin gecen gündüzün, ayın ve yıldızın kutlu olsun.]

Yukarıda pasajda Sultan III. Murat'ın ömrünün uzun olması için dua edilmektedir ki bu durumda padişah hayatta olmalıdır. III. Mehmet ise şehzade olarak anılmaktadır. Sona doğru ise tekrar padişaha hitap edilmektedir. Diğer nüshalarda olan Sultan Murat hakkındaki pasajların Ü1'in sonraki yapraklarında (16a, 58a) çıkarıldığı görülmektedir. Bütün bilgileri birleştirerek şöyle yorumlamak mümkündür. Divan Edebiyatı ürünleri, gelenek çerçevesinde genellikle bir tek kişiye ithaf edilirdi. Bu nüshada ise müellif, padişah Sultan Murat ile Şehzade Mehmet'i bir arada övüyor. Sultan III. Murat ile şehzadenin aynı anda övülmesi müellifin padişah olacak Sultan Mehmet'ten beklentisi olduğunu gösterir. Böyle bir zaman Sultan III. Murat'ın hayatta bulunduğu; ancak şehzadenin tahta geçeceği bir zaman dilimi olmalıdır. Nitekim Sultan III. Murat ile şehzadenin tahta oturması arasında bir ay kadar bir zaman vardır. Sultan III Murat 1595'in ocak ayı içinde hastalanır; hastalığı duyurulmamaya çalışılır¹³. Sultan III. Mehmet, babasını ölümünden yaklaşık bir ay sonra 27 Ocak 1595'te tahta oturur. İşte bu dönemde müellif, eserini III. Murat'a doğrudan sunmadan onunla şehzadenin adını birlikte anmayı yeğlemiş olabilir.

Müellif, AE ve LA nüshalarından sonra Ü1 nüshasında hikâyelerin tertibini değiştirir. Bu değişiklik LA'nın istinsahından sonra III. Murat'ın vefatından önce (1588-1595) meydana gelmiştir. AE ve LA'da nüshalarının sonunda bulunan hikâyeleri Ü1'de çeşitli yerlere dağıtır. Bu bağlamda LA'daki Hazret-i Üveys Paşa (185a) başlıklı hikâye diğer nüshalarda 49. sırada yer alır. Hazret-i Hâce Ahmed-i Sâdık isimli hikâye (186a), 31. falın sonuna bir paragraf olarak eklenilmiştir. LA'daki Hikâyet-i Maruf Efendi başlıklı fal (186b), Ü1'de 31. hikâyenin sondan ikinci paragrafi yapılmıştır. LA nüshasında Hoca Abdullâh-ı Semerkandî üzerine anlatılan ve aynı başlık altında üç fal hikâyesi Farsça'dır (169a-b). Bu hikâyeler, sonraki nüshalarda Osmanlı Türkçesi'ne aynen tercüme edilmiştir. Müellif zaman zaman geri dönerek Sevânih'ten de yararlanır. Örnek olarak Sevânih'te bulunan

12 Ü1 3b-4a.

13 Sultan III. Murat'ın vefatından önce pek çok garip olay meydana gelir: Sarayın iç bahçesindeki büyük bir ağaç yıkılır; Ayasofya'nın kubbesi, minareleri, dehlizleri ve alemleri ile birlikte çöker; gemiler Boğaziçi'ne çıktıklarında ve toplarını törenle ateşlediklerinde, III. Murat'ın büyük salonundaki pencerelerin camları kırılır. Johannes Schmidt, *Pure Water for Thirsty Muslims*, Leiden, 1991, s. 126; Faris Çerçi, *Gelibolulu Mustafâ Âlî, Kühnü'l-ahbâr*, c. 3, Kayseri, 2000, s. 622.

aşağıdaki beyti AE nüshasına almazken daha sonra düzenlediği Ü1 nüshasında bu beyte yer vermeyi uygun görür:

*Zer ider hâki kabûl-i nazari şâhların
Kîmyâ cevheridür hâk-i deri şâhların*¹⁴

AE ve LA'daki hikâyelerin başlıkları çok basittir. Başlıklarda sadece hikâye kahramanının adı yazılmış; sonra da hikâyeye geçilmiştir. Ü1'den itibaren başlıklar daha uzun ve edebî hale getirilir. Ayrıca Üstâd-ı Kâmil Mollâ ... Münecim, Hakan-ı Heft Kişver Sultân Selîm-i Sâni, Kıssa-i Rind ü Mest-i Bâdeperest, Vâsîf-ı Hâl-i Azîz-i Kûşe-nişîn ve Hazret-i Ahmed-i Sâdık hikâyeleri LA'daki hikâye sırasına göre öne alınmıştır. Eserinin tertibini III. Murat zamanında değiştirmeye başlayan müellif; III. Mehmet'e sunduğu sırada bir kez daha değiştirecektir¹⁵. Bu bakımdan Ü1 nüshası tertip tarzı bakımından ne AE ve LA ne de daha sonra Sultan III. Mehmet'e sunulan nüshalara benzer. Dolayısıyla bu nüsha Râznâme I nüshalarının sonu ve Râznâme II nüshalarının başlangıcıdır. Ü1 nüshasından sonra III. Mehmet'e sunulan ve eserin son şeklini içeren nüshalar Râznâme II grubunu oluşturur. III. Mehmet'in tahta çıkışı (1595)'ndan sonra müellif, eserini vefat edinceye kadar olan (1601) geçen sürede bir kez daha tertip eder. Müellifin kendi hattıyla yazarak III. Mehmet'e sunduğu bir nüsha elimizde yoktur. Cemil Akpınar, İslâm Ansiklopedisi'ndeki maddede "III. Mehmet adına yazılan nüshalardan Süleymaniye Kütüphanesi'nde biri müellif hattıyla olmak üzere altı nüsha vardır" diyerek Fâtih, nr. 3892; Lala İsmail, nr. 505; Hekimoğlu Ali Paşa, nr. 539; Hacı Mahmut Efendi, nr 5011, 5394; Yazma Bağışlar, nr. 2287)¹⁶ nüshalarını verir. Ancak bu nüshaların hangisinin müellif hattı olduğu açıkça belirtilmemiştir ve incelediğimiz kadarıyla künyeleri verilen nüshaların hiç biri müellif hattı değildir.

Elimizdeki metne ulaşırken eserin birkaç kez yeniden düzenlenmesinden dolayı müellif hattı olduğu ileri sürülen AE nüshasını edisyon kritikte kullanmadık. Bu nüshanın esas alınması durumunda müellifin son yaptığı değişiklikleri almama gibi bir durum ortaya çıkacaktı. Hatta AE nüshasını edisyon kritiğe dahil ettiğimizde metin, içinden çıkılmaz bir hal alacaktı. Bütün bunlar, müellifin eserini zaman içinde ne şekilde koyduğunu gösteriyor. Râznâme II grubundaki nüshaları, kendi içinde değerlendirildiğinde AE ile olan aşırı farklılıkların ortadan kalktığı; ekleme ve çıkarmaların birbiri ile aynı olduğu görülüyor. Müdahalelerin müellifin AE nüshasında kullandığı üslûp ile de aynıdır. Bu gruptaki nüshaların birbiri arasında

14 *Sevânihü't-tefê'ül*, Süleymaniye Kütüphanesi, Reisülküttâb, no: 621, vr. 9a; *Sevânihü't-tefê'ül*, İzmir Millî Kütüphanesi, no: 1748, vr. 4a.

15 Akpınar, agm., s. 187.

16 Akpınar, agm., s.187.

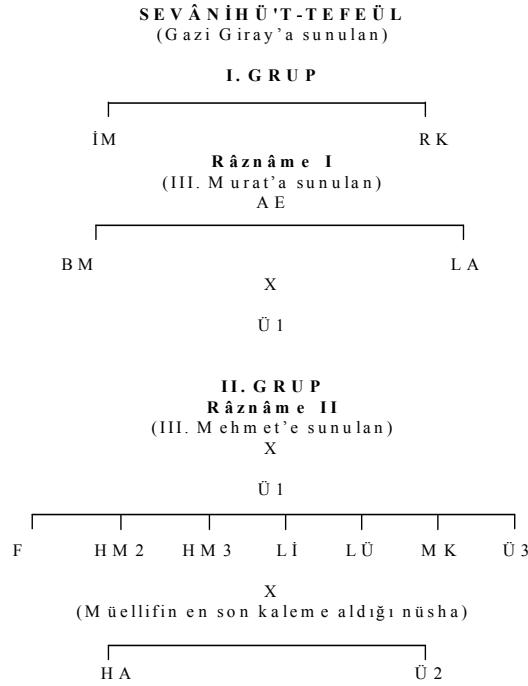
çok fark olmaması müellifin eserini son kez düzenlediğini ve müdahalelerin müstensihlere ait olmadığını kanıtlamaktadır.

Amacımız müellifin yazdığı en son nüshaya ulaşmak olduğu için de metni kurarken Râznâme I grubundaki nüshaları dikkate almadık. Bu nüshalar içinde müellif hattı veya onun kontrolünden geçmiş bir nüshanın varlığından haberdar değiliz. Bu durumda son grubun içinde müellif hattı olmayan ancak onun tarafından düzenlendiğine inandığımız X nüshasından türeyen HA ve Ü2 nüshalarını edisyon kritik için seçtik. HA ve Ü2 nüshalarının seçilmelerinin sebebi, gerek hikâye sayılarının; gerekse hikâyelerin içeriğinin tam ve tercihlerinin isabetli olmasıdır. Diğer nüshaların X nüshasını temsil kabiliyetinin olmaması nüshaların içeriğinden bellidir.

YB nüshası, sonunda yer alan ve diğer nüshaların hiç birinde olmayan iki hikâye ile dikkat çekicidir. Bu hikâyelerden biri Nasuh Paşa; diğeri de şair Nevî hakkındadır. Hiçbir nüshada bulunmayan bu hikâyelerin müellif tarafından eklendiğinden emin olmadığımız için metne dahil etmedik. MK nüshası oldukça geç istinsah edilmiş bir nüshadır ve hikâye sayısı tam olmasına rağmen diğer nüshalar karşısında hiçbir yenilik taşımaz. TS ve Lİ nüshaları hikâyeler bakımından tam gibi görünürse de özellikle TS'nin müstensihî diğer nüshalarda problemlili olan kelimeleri yazmadığı gibi hikâyelerin akışı içinde olması gereken bazı cümleleri hatta paragrafları atlamıştır (6a, 41a, 41b, 43b, 50a). Bazı hikâyeler eksik kaydedilmiştir (10a). VP nüshası oldukça geç istinsahıdır. Nüshanın 91b yaprağından sonra diğer nüshalara göre uzun bir kopukluk vardır. Bu varlığın sonunda Baysunkur'un macerasının anlatıldığı hikâye bitirilmeden Fâl-i Hâfız-ı Şeker-leb-i Âşık başlıklı hikâyeye atlanmıştır. Bu nüshada en az 7-8 hikâyenin bulunduğu yapraklar eksiktir. Ayrıca diğer nüshaların sonunda yer alan dört hikâye yazılmadan da nüsha bitirilmiştir. YK nüshasında 8b'den sonra bir kopukluk olmuştur. 40b'de Gencine-i Mevâiz Mollâ Hüseyin-i Vâiz hikâyesi atlanmıştır. Müstensihînin dikkatsizliğinin bir örneği de Ali Şir Nevaî'nin adını Ali Şirvanî olarak kaydetmesidir (17b). 57a da küme-yi beyâna irhâ-i inân ibaresinde küme-yi kelimesini de kemîne olarak yazmıştır. AÖ nüshasında başta 55 hikâye yazılmış; geriye kalanlar atlanarak nüsha tamamlanmıştır. Ü3 nüshası bir mecmua içinde olup oldukça eksiktir. Dİ nüshası 17 varaktan ibarettir. HE nüshası ise sadece dört varaktır. Eserin girişi ile 14 hikâye kaydedilmiştir. Hikâyelerde cümle ve paragraflar da atlanmıştır. Başta da belirttiğimiz gibi Râznâme II grubunda X nüshasını en iyi temsil edecek olan HA ve Ü2 nüshalarıdır. HA nüshası tercihlerinde oldukça isabetlidir. Hatta manzumelerin başındaki mısra, beyit, manzume ve mesnevi gibi terimlerde bile ayrıma gidilmiştir. Kitaptan fal bakılmasından sonra çıkan beyit veya beyitler beyit terimiyle verilirken metnin içindeki birden fazla beyit manzume olarak adlandırılmıştır. Bu bakımdan

HA'da eksik kalan terimler de aynı doğrultuda tamamlanmıştır. HA ve Ü2 nüshasında Mülhid-i Güm-râh Şâh-ı Surh-ser adlı 51. hikâyede Câmî'nin beyti ve sonraki paragraf atlanmıştır. Konunun akışına göre olması gereken bu u paragraf F nüshasından (43b) tamamlandı. Anlattıklarımızı şemayla şu şekilde gösterebiliriz:

Râz-nâme'nin Nüsha Ailesi

Sonuçta kütüphane gerekse diğer kayıtlarda müellif hattı olduğu yazsa bile bu bilginin gerçek olup olmadığı kontrol edilmelidir. Müellifin birkaç kez düzenlendiği eserlerde müellif hattı olduğu kesin olan nüshalar bile edisyon kritiğe dahil edilmeyebilir.

KAYNAKÇA

- Akpınar Cemil, "Kefevî Hüseyin Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, c. 25, s. 187.
- Çerçi Faris, *Gelibolulu Mustafa Âlî, Kühü'l-ahbâr*, c. 3, Kayseri, 2000, s. 622.
- Schmidt Johannes, *Pure Water for Thirsty Muslims*, Leiden, 1991, s. 126
- Sevânihü't-tefe'ül*, İzmir Millî Kütüphanesi, no: 1748, vr. 4a.
- Sevânihü't-tefe'ül*, İzmir Millî Kütüphanesi, no: 1748, vr. 62b.
- Sevânihü't-tefe'ül*, Süleymaniye Kütüphanesi, Reisülküttâb, no: 621, vr. 9a.